

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

IX. Primož Laurenčič, iz Kranjske, duhoven tovarštva Jezusovega, sicer neznan. — Missionske Catholiš Karšanske Pejssme. V lejtü 1748. vkop-zložene, Pogmerane, inu na svitlobo dane skuzi eniga paterja Missionarius Segnerianskiga iz Tovarštva Jezusoviga. Stiskane v' Celouci. Erbičih Joan. Frid. Kleinmayr 1752. 8° 114.

Pregovor. Vas vse, kateri leté try lejta za svetim Missionam z' gorečim aiffram ste inu še bote hodili, z' svetim Paulam obgovorym: Philip. c. 4. Gaudium meum et corona mea! gaudete: Vi moje veselje inu moja krona! veselyte se. Kir vi ste taiste izvolene oučice, katerih imena so v' bukve nebeškiga večniga žjuleine zapissana z' souzami vaše prave sturjene pokure. Sic state in Domino: Brumni stanovitnu ostanite Gospudu Bogu hvaležni. Psal. 148. Laudate Dominum: Gospud Boga hvalite. Psal. 104. Cantate ei, psallite ei: Častyte ga, inu mu poyte nove pejssme, katere ste od mene prejeti želeli. De vam vstrežam, jest od vas večkrat prošén, inu od vaše žele persilen, sem ene stare pejssme pogmerau inu perstavou, te nove pak zlasti za sledno Missionsko pridigo, tudi za andoht pruti Angelskimu mladenču svetimu Aloyziasu, vkop zložou, inu na svitlobo dau z' tem vupeinem: de vi bodete vse posvetne inu nesramne pejssme opustili, same pak leté nove inu svete pejli Bogu k' časti, inu k' vaših duš zveličeinu. De bote dopounili povelu Svetiga Duha. Psal. 97. Cantate Domino canticum novum: Poyte Gospudu Bogu eno novo pejssem; Tedei Psal. 148. Juvenes et Virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini: Mladenči inu deklice, stariši z' mlajšimi častyte tu jmé tiga Gospuda. Boga za me prossite, eden za družiga molimo, de po smerti se vsi vkupel v' nebessih veselimo. V' tem času pak ostanem vaš „V' Chriftufu Shlushabnik, P. Primus Laurenzhizh è S. J.“.

V knjižici se nahajajo tele reči: Nekoliko karšanskiga navuka (1—12 str.). Litanie Lauretanske (tudi: Kralica svetiga Roženkranca. Kralica svetiga Missiona. 12—17). Viže za Pejssme (17—34). Pejssme: Od sv. Duha; sv. Maše; smertniga greha inu potrebne pokure, čiste inu zgrevane spoudi, naprejšvetja inu zadostisturjenja; zakona inu karsta; od jezičnih grehou (»Ah vselei, vselei nasrečni — Si biu ti jezik človeski! — V velike škode padju si, — Nu štrafenge prejeu si ti, — Kir vzdignju si se čez Boga, — Sam čez sebe, nu bližniga itd.«); od nečiste inu spokorne Magdalene, od več sort grehou, nebeskiga paradyža, vrednosti človeske duše, od smerti, sodbe, pakla, pokure; od staršou inu mlajšou, Jezusa inu Maria te sprave, za prihodnu žjuleine, hvaležna (Te Deum Laudamus); od grevenge, pruti Divici Materi Marij; od s. Franciska Xaveria (35—87). Zapopadik Andohti sv. Aloyziasa. Litanie. Pejssem (»En Angelski mladenč zvolen, — V mejsti Mantovi rojen, — Je po Boži voli zrejen, — Čista lilja ohranen, — Svet Aloysius imenvan, — Za en špegu vam poslan: — De od vas bo tudi spoznan, — Nu za patrona deržan itd.« 87—102). Pejssem od sv. Catholške Vjere; divištva; sv. Isidorusa; od Božje lubezni (102—113). Karšanski navuk (113—114).

„Auch diese Lieder sind natürlich meistens elende Reimereien . . . Sprache und poetische Technik ist in denselben ohnehin höchst unvollkommen (Šaf. 79)“.

7. Grammatica Oder Windisches Sprach-Buch. So ordentlich eingerichtet, Dafs man darinnen An Grammaticalischen Grund-Reguln alles gantz kurtzlich,

und klar beysammen findet, Und Mit einem mit grossen Fleiſs aufgearbeiteten sehr nutzbaren Windisch- Teutsch- und Wälſchen Vocabulario versehen worden, Zum Behuff aller der Windischen Sprache zu erlernnen beginnenden, sowohl studiert- als unstudierten Liebhabern, Auf viles Verlangen, und mit weit mehrerer Verbesserung abermahlen in dem Druck beförderet worden. Cum Licentia Superiorum. Clagenfurt, gedruckt und zu finden bey denen Joh. Frid. Kleinmayr seel. Erben, im Jahr 1758.

To je naslov knjižici, ktero (8° str. 202 t. j. 14. 146. 42) poklanja „Maria Chriftina Pferſchmannin“ v imenu Kleinmayrovih dedičev prevzvišenemu grofu Jan. Ant. Goefsu, češ, da je vže prej tudi on na svetlobo pripravil „ein Windisches Wörter-Buch“. Slovar ta je „Dictionarium quatuor linguarum“ l. 1744, in vidi se iz tega, da je slovnica „Windisches Sprach-Buch“ l. 1758 zložena tudi „opera et studio Societ. Jesu Collegii Clagenfurtensis“. Navod ta sta spisala dva preučena in slovenskega jezika dokaj zmožna moža, pravi v posveti, — jezika, kterege nekteri prezirajo (absonderlich jene, so keine grosse Liebhaber mehrerley Sprachen seynd), dasi ravno se razprostira mnogo dalje nego drugi bolj veljavni ter nas strinja s severnimi narodi, na Koroškem in v sosednjih deželah pa je njegovo znanje imenitnim in preprostim v življenji in v občevanji skoro neogibno potrebno. — V predgovoru se kaže, da bode ta knjižica s slovarjem l. 1744 dobro služila k naučenju jako potrebnega jezika (der Windischen und Crainerischen Sprache) vzlasti, ker je njej pridejan slovarček, kateri bode morebiti še najbolj všeč.

Pričujoča gramatika je ponemčena po Hipolitovi brez njegovega predgovora. Razlaga se v šesterih razdelkih ali bukvah (Orthographia. Wörter u. deren Eygenschaften. Fürwort. Zeitwort. Nenn- Vor- Bind- Zwischenwort. Syntax). Skloni so latinski; sklanjala: Ta oča, ta mati, tu pismu. Ta dober, ta dobra, tu dobru; ta, ta inu tu bulši. Patronimica: Čeloučič, Čeloučica, Čelouča; Lublānčič, Lublānčan; Lublančica, Lublānča; Novamesčānka. Eden, en; jedan. Jest, ti, on, kateri. Jest sim, mi sva, sve, sva. Delam, pišem, lubim. V spregatvah: Jest sekam, bom sekan; jest pišem, bom pečen; jest lubim, sem lublen. Kakor za sklanjali, nahaja se tudi za spregali več primerov po Bohoriču in Hipolitu, kateri se v pisavi razlikujejo mimo istih v slovarčeku, kjer se pa vjemajo z besednjakom l. 1744. — V skladnji na pr.: Kaku je člóvik, takóva je besseda. Kúliku vučenéjši, s' tem z' vekšo mújo vuči. Eden iz mej letih dvéjh. Vumen ali dober k' vuku. Potreba je hiténja ali podvizanja. Jest dejm da je: ti pak praviš, da nej. Meni se je vidil. Velim da sturiš, da bi sturil itd. —

Vocabularium Oder Wörther-Buch, Worinnen die nothwendigsten Teutschen, Windischen, und auch Wälischen Wörther zu ersehen. Mit grossen Fleiſs zusammen getragen. Na pr.: Od teh nebiefs noj elementou. Ti Anjovci gli Angeli. Angelpatriarh gli Arcàngeli. Ti Suetniči i Santi. Pekvu l inferno. Te Hice il purgatorio. Ti hodiči ali sovražniči i diāvoli. Ta grumica il fúlmine Donnerkeil. Potuep, nueč, gued; en v'sedin dan Ein Wercks-Tag. Jutri kranerisch saitro. Der Mertz öbahntnik, sušec, bresen. Christmonath vienahtnik; der Chrifttag Vienahti. Der Bauer en purič, pauer, kran. kmeth. Te nues kran. nos. Ein Brieff en prieb; die Schriffť šribanje kran. pisanje. Hlieu, ta peič, puamen, četina; ouss kran. oves. Sliiep, en that, puanjina, marnuati; kaseučati frühstückē. Se plakati kraner. jokati; žebrati roženkrienc; varjeti, skumati argwohnen, biege, potérpenje iméti; bogati, pokorn biti, pokórsino z'kasat obedire itd.

„Wiewohl die Grammatik auf dem Titel eine windische genannt wird, so ist sie doch nichts anderes als eine Uebersetzung der vom P. Hippolytus 1715 epitomierten Boho rizhischen und in so weit Krainisch. Nur das angehängte Vocabularium ist von ei ganz unkritischen Notaren aus dem Munde des gemeinen Kärntnischen Slawen

niedergeschrieben worden. Kopitar S. 458 Anm. Dobrowsky's Slowanka I. 184 (Šaf. Slow. Schrift. pg. 54).

8. Knjige pobožnega duha, očitne po svojih naslovih, v tej dobi so na pr.: a) Andohtlive peisme na u'se taille s. Maše, u viži: Freut euch ihre liebe Seelen etc. Grätz gedruckt bei den Widmanstätt. Erben 1756. 8° 1 B. — Misi-onske pesme inu Molitve. s. 1. et a. 8°. 112 s. (Šaf. 79). — b) Evangelia na vse dni v' svetimo postu, iz Letinske na Windifh Spraho preložene. V' Lublani, Eger 1768. 8°. — c) Kratki zapopadek christianskiga navuka od Roberta Bellarina iz Tovarštva Jezusa, svete Rimske cerque Cardinala, k' nucu vsiga karšanstva iz povelja Rimskiga Papeža Clemena tiga VIII. vkupej zložen, zupet v tem lejtó 1725 od sedajnega Rimskiga Papeža Benedikta tiga XIII. vernim Christianam perporočen, iz Latinskiga nu Laškiga na Slovinski ali Krainski jeziku svestu prestavljen inu pogmeran. Labaci formis J. G. M. (Mayr) Incl. Prov. Carn. T. (o. J.) 8°. 111 S. Am Schlusse: A. M. D. G. S. L. C. C. V. et SS. Apost. Petri et Pauli H. (Šaf. pg. 116). — d) Duhouna branua, prad (sic) duhounah inu žuotnah navarnostah sakobart per sabe nossiti, u' katirej so močni žegni inu žebranje, katiri so od sama boga oznanuani, od te cirkle inu SS. očetou storjeni, inu od Papaša Urbana VIII. unkadani, skuz s. Kolmana poterdnjeni bli, iz nemškigo u to suovensko Spraho sprabernjena, inu drukana u' Köln u' tam lete 1740. 12°. 180 str. — „Crass abergläubisch, im Kärntnerischen Bauern-Dialekt, und in diesen beiden Hinsichten nicht ohne Interesse. S. 96 ist eine Art von Schluss, und dann: drukane u Kelln am Rhein utam lete 1740. S. 97 beginnt Duhouna vahta. Der Druckort Kölln dürfte falsch sein (Šaf. pg. 132)“. — e) Premišluvaina na vsaki dan tega tedna od teh nar poglavitišnih navukov našiga moistra Jezusa Christusa, iz nemškiga na crainski jesik pretaulena. Labaci typ. A. F. Reichhardt 1753. 8°. ohne Seitenzahlen S. A— C. — Neu aufgelegt mit etwas verbess. Orthographie: Premišlvanja na vsaki dan tega tedna, od teh nar poglavitišnih navukov našiga mojstra Jezusa Christusa, iz Nemškiga na krajnski jeziku prestavljena. V' Lublani stiskane per Joan. Friedr. Egerju 1796. 8°. 47. S. — f) Pot svetiga križa Jezussa Christussa. Lab. typ. Reichhardt (zw. 1750 — 1770) 8°. 4¹/₂ B. — g) Hitra inu glatka pot proti ne-bessam, tu je kratki inu lahki navuki, tudi vse potrebne andohti sa eno dušo itd., zdei znovič na velike želje brunnih duš k' drugimu u' druk dana iz službo praečistiga (sic) spočetja Marie Dvice inu drugih molitu pogmirana. V' Lublani se najde per Al. Raabu 1767. 12°. 297 S. — 3te Ausg. Grätz 1783. Die 1te Ausg. unbekannt. Von der 3ten berichtet P. Marcus: „Editio auctior prodiit Graecii 1783 impensis Aloysii Raab, bibliopegae Labacensis, quia censura Labacensis reimpressionem non admisit“. — h) Ta srečna inu nasrečna večnost u' ti frey voli tiga človeka, tu je kratku spremišlvanie itd., popred popisano od P. Joannesa Mana S. J. u' Laški inu Nemški šprahi, zdei pak k' drugimo malo u' Krainski šprahi u' druk dano, iz velikim pogmirano inu pobulšano. U' Lublani naide se per Aloysio Raab 1768. 12°. 96 S. Die 1te Ausg. ist unbekannt. — i) Čuvai te duše, kateri njo budi k' enimo brunnimo žiulejno, narpoprej iz Francosouske spraha od ene vissokiga stanu Gospodične na nemško, zdej pak na . . . Kransko praeobernen (sic) s. 1. et a. 12°. 1 B. Die Pièce hat kein eigentliches Titelblatt. In dem Ex. der Lyceal-Bibl. in Laibach, das dem obigen Buche (Ta srečna . . . večnost) beigegeben ist, scheinen einige Blätter zu fehlen (Šaf. pg. 133—4). — k) Podučenie te molitve teh trynaist Očenašu, inu trynaist Ave Mary, katere ty sapissani Bratje inu Sestre lete imenitne Erz-Bratvusčine Mariae od Trošta . . . molio. Labaci, form. A. F. Reichhardt s. a. (zw. 1750 — 1770) 8°. 1 B. (Šaf. Slow. Schrift. pg. 141). —